

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สิ่งแวดล้อม และความเปราะบางสู่ความยากจน ของครัวเรือนเกษตรกรในประเทศไทย¹

สุวรรณา ประณีตวาทกุล และคณะ

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมภาคการเกษตรและความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ที่อาจนำไปสู่ความเปราะบางสู่ความยากจน ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน 198 ครัวเรือน ในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และเชียงใหม่ การวิเคราะห์อาศัยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และเชิงปริมาณ

ในภาพรวม ปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยในระดับครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชรบกวนยังคงเป็นปัญหาหลัก การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร คือ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านปริมาณการใช้ และจำนวนความถี่ในการฉีดพ่น ผลกระทบของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชส่วนใหญ่ ร้อยละ 69-74 เกิดขึ้นกับระบบนิเวศเป็นหลัก รองลงมาเป็นผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความเปราะบางสู่ความยากจน พบว่า มีครัวเรือนที่เปราะบางสู่ความยากจนโดยเปรียบเทียบ เฉลี่ยจำนวน 79 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40 และเป็นครัวเรือนที่ไม่เปราะบางสู่ความยากจน เท่ากับ 118 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60 สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเปราะบางสู่ความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง ปีการเพาะปลูก 2556 พบว่า ปัจจัยด้านผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความเปราะบางสู่ความยากจนของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า หากครัวเรือนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสเกิดความเปราะบางสู่ความยากจนเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ดังนั้น เพื่อการพัฒนาภาคการเกษตรและระบบเศรษฐกิจไทยให้ยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี ให้เกิดการรวมกลุ่มและจัดทำแปลงสาธิตประจำหมู่บ้าน สนับสนุนอุปกรณ์และเงินทุน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และควรสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธีเพิ่มมากขึ้น และงานวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ พฤติกรรมความเสี่ยงของเกษตรกรในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรมีการศึกษาและวิจัยอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องต่อไป

คำสำคัญ: สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สิ่งแวดล้อม และความยากจน

¹ สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินการเสร็จ เดือนธันวาคม 2557